

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1135

מסכת פסחים צ"ב-צ"ח ♦ תרומות ז', ג' - ה', א'

בס"ד, ט' אדר תשפ"א

השבוע בגליון

- ♦ רכיבה על חמור לבית הכנסת:
- ♦ פסח שני עם פיתות
- ♦ כיצד ביקשו בני ישראל לאפות חמץ במצרים?

- ♦ כמה זמן הולך אדם מרחק מיל
- ♦ האם חייבים לדאוג למצות לפני פסח
- ♦ האם יש לקיים את מצוות עליה לרגל ברגל דווקא?

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

תחנה סופית

הסיפור הבא לא אירע בפורים, אך למען האמת פלא הוא הדבר. היה זה לילה רגיל. סהר ישנוני תלה בעצלתיים מעל גגונית התחנה המרכזית הישנה בתל אביב, והפיץ מנגוה על האבק והלכלוך שהצטברו עליהם במהלך היום. פועלים לאים חפנו לכלוך ביעיהם, והביטו בייאוש ברוח החמה הזורה את עמלם לכל עבר. בליל של אנשים שבעי-יום השתפך אל המתחם מכל מרחבי העיר ההומה, כמו מצאו בו מפלט ומרגוע מתהפוכות היום, ומנועי דיזל פלטו עשן שחור אל החלל האביך בנהמות שואגות, משל היו מזרזים את הנוסעים לעלות עליהם פן יבולע להם. בין המזרזים אל רציפי התחנה המרכזית נדחף יהודי בעל ארשת פנים דאוגה. עליו להגיע לנתניה. עכשיו. הנהגים בישרו לו בחצי-פה, כי אין קו ישיר לנתניה, אך הוא לנתניה חייב להגיע. עליו למצוא נהג אוטובוס שכבר נלאה מלסרב לפניות הנוסעים, ולבקש ממנו כי יורידו על אם הדרך, בואכה נתניה. משם כבר יסתדר.

לשמחתו הנהג האיר לו את פניו. איש נחמד, שהביט לעברו דרך זכוכיות מגדלת והפטיר תוך הרמת גבות: מה שתראה. למראה פניו המופתעות של הנוסע, סיפר הנהג: היום כבר ביקשו ממני דברים קשים בהרבה, להוריד אותך בנתניה זו בכלל לא בעיה.

דף צג/ב - צד/א כמה מהלך אדם בינוני ביום
כמה זמן הולך אדם מרחק מיל

גמרתנו מחשבת באופנים שונים, כמה זמן לוקח לאדם ממוצע להלך מרחק של "מיל" - אלפיים אמה.

שיעור זה משמש לקביעת זמנים רבים בהלכה, ביניהם, שיעור חימוץ עיסה הוא כדי הילוך מיל (לעיל מו"א ושו"ע או"ח סי' תנ"ט סעי' ב'). שיעור מליחת בשר בדיעבד, הוא כדי הילוך מיל (שו"ע יו"ד סי' ס"ט סעי' ו). כמו כן, "בין השמשות" הוא שלושת רבעי מיל (שבת לד/ב).

כמה הוא שיעור הליכת מיל בדקות?

ובכן, מתברר, כי קיימים שלושה שיעורים!

בסוגייתנו נאמר, כי מהלך אדם ביום, הוא עשר פרסאות, שהן ארבעים מיל. חלוקת ארבעים המיל לשתיים עשרה שעות, שהן שבע מאות ועשרים דקות תעלה, כי בשמונה עשרה דקות מהלך אדם מיל. כך אכן פוסק ה"תרומת הדשן" (שו"ת סי' א, סי' קכ"ג וסי' קס"ז) וכך נפסק בשו"ע (שם) לגבי אפיית מצות, שיש להזהר שלא להותיר את העיסה במשך שמונה עשרה דקות ללא טיפול בה, שאז יש חשש שתחמיץ.

אולם, הפוסקים תמהו, מניין המקור לכך שמהלך מיל הוא שמונה עשרה דקות? הרי בסוגייתנו מדובר על מהלך עשר פרסאות מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, ולא במהלך היום בלבד. מעתה, יש לערוך חישוב מחודש של זמן הליכת מיל, ובכך נחלקו בגמרתנו רבי יוחנן ורבי יהודה, כמה זמן יש מעלות השחר עד זריחת החמה, ומשקיעת החמה עד צאת הכוכבים. לדעת רבי יוחנן - חמשה מיל, ולדעת רבי יהודה, ארבעה מיל.

לכשנמעיט את עשרת המילים, שמעלות השחר עד זריחה, ומשקיעה עד צאת הכוכבים, נמצא, שמשקיעה עד זריחה מהלך אדם שלושים מיל לדעת רבי יוחנן. ואילו לדעת רבי יהודה, יש למעט שמונה מיל - ארבעה בין עלות השחר לזריחה, וארבעה בין שקיעה לצאת הכוכבים, ונמצא אדם מהלך שלושים ושניים מיל ביום.

אם שלושים מיל מהלך הוא, הרי ששיעור הליכת מיל הוא 24 דקות. אם שלושים ושניים מיל, הרי ששיעור הליכת מיל הוא 22.5 דקות (עיי' "חק יעקב" סי' תנ"ט).

ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ט"ו וב"ביאור הלכה") פוסק, כי בדיעבד, במקום הפסד מרובה, ניתן להקל ששיעור מיל הוא עשרים ושתיים וחצי דקות ולהשתמש במצה ששהתה משך זמן כזה.

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל זינביל פרושינובסקי** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
זוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה **תנצב"ה**
הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי ומשפ' רשף - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק (זינדל) זוהר** ז"ל
ב"ר אהרון ז"ל נלב"ע ט' באדר ב' תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י בניו אהרון ושלמה זוהר שיחיו

לעילוי נשמת

איש רב פעלים רודף צדקה וצדק ר' **אמיל אברהם טואטי** ז"ל בן הרב חיים טואטי ז"ל נלב"ע כ' תשרי תשס"ו
וזוגתו עזר כנגדו רודפת שלום וטוב מרת **פני שרה** ע"ה בת נתן סמואל ז"ל נלב"ע י' באדר תשע"ה
תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

אולם ה"חזון איש" זצ"ל (או"ח סי' קכ"ג) נוקט כדעה הראשונה: אף בהפסד מרובה, אין להכשיר מצה ששהתה יותר משמונה עשרה דקות, שכן, בתלמוד הירושלמי יש מקור לדרכו של התרומת הדשן (ראה ביאור הגר"א סי' תנ"ט שם, מה שכתב ביישוב סוגיותיו).

ה"משנה ברורה" כותב (שם), לפי שיטתו, כי גם לחומרא, כגון, במליחת בשר, אין להקל בדיעבד כאשר מלחוהו שמונה עשרה דקות בלבד, אלא יש למלחו עשרים ושתיים וחצי דקות לפחות ועדיף עשרים וארבע דקות. ואילו ה"חזון איש" כותב לשיטתו, כי ניתן להקל לאחר שמונה עשר דקות. שיטות אלו הן מקור לחילוקי המנהגים בשיעור צאת השבת לדעת רבינו תם. כידוע, נוקט רבינו תם (כמובא בתוס' כאן), שמשקיעת החמה עד צאת היום (והשבת) יש מהלך ארבע מיל.

מקובל, כי מהלך ארבע מיל הוא שבעים ושתיים דקות. ברם, חישוב זה נעשה לפי שיעור שמונה עשרה דקות למיל (184X=72). לפיכך, יש הנוהגים לאחר את צאת השבת עד תשעים דקות, כדי לצאת ידי שיטת רבי יהודה שאורך המיל הוא עשרים ושתיים וחצי דקות (22.54X=90). ראוי לציין, כי גם זמן "עלות השחר" תלוי בנידון זה, ששיעורו ארבעה מיל לפני "נץ החמה".

דף צב/ב-צד/ב דרך רחוקה

האם חייבים לדאוג למצות לפני פסח?

הבה ניתן את דעתנו על הדיון הבא:

עומד יהודי בערב ראש השנה ויודע כי מחר עם שחר יתחייב במצוות תקיעת שופר. כעת, ברגע זה, עדיין אינו מחוייב במצווה, אם כן, מדוע מוטל עליו לדאוג שיהא לו שופר ליום המחר? יקום היהודי בבוקר ראש השנה, והיה אם התמזל מזלו ויש ברשותו שופר - יתקע בו ויקיים את המצווה, ואם לאו - לאו!

ובכן, ברור, כי על יהודי המחוייב במצוות, מוטל לדאוג לכך שתהא בידו אפשרות לקיימן. אין צריך הוכחות לכך, אך בכל זאת נציין אחת מהן. חלק מן הראשונים סוברים כי איסור "קוצר" תקף גם ביום טוב מן התורה. והנה, ציוותנו תורה לטיול ארבעת המינים בחג הסוכות. אם נעלה על דעתנו כי עד מועד קיום המצווה אין חובה לדאוג לקיומה, נמצא, שאין יהודי מתחייב במצוות ארבעת המינים מפני שבבקר של חג הסוכות יעמוד חסר אונים, יפרוש ידיו לשמים ויאמר: "רבונו של עולם, מה אעשה".

ברי, איפוא, כי שומה על היהודי לדאוג לכך שתהא בידו אפשרות לקיים את המצווה עוד בטרם הגיע מועד חיובה (ראה אמרי בינה ובלקח טוב להגר"י ענגיל זצ"ל סי' ו' אות ג', וע"ע בחיי אדם סי' ס"ח בנשמת אדם אות ג' במה שנסתפק).

עתה, הבה נלמד את גמרתנו העוסקת בקרבן פסח, בו נאמר דין מיוחד, שאין שני לו (במדבר ט/י-יא): "איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם... ועשה פסח... בחדש השני". הנמצא בדרך רחוקה, ומפני כך לא הקריב קרבן פסח במועדו, יקריבנו חודש אחר כך, ב"ד באייר!

איה נשמע כדבר הזה?! מדוע אין מחוייב הנודד דנו, להתארגן חצי שנה לפני חג הפסח, כך שיהיה בירושלים! מה פשר הפטור הזה שניתן לו?

ובכן, יש אחרונים (צל"ח לעיל ג/ב) שהבינו, כי מצוות קרבן פסח כמוה כמצוות ציצית?

אכן כן. מן התורה יהודי אינו חייב במצוות ציצית, אלא לאחר שלבש בגד בעל ארבע כנפות, אך אין מוטלת עליו **חובה** ללבוש בגד בעל ארבע כנפות כדי להתחייב במצווה [כמובן שאף שאין "חיוב" מהתורה, ראוי ללבוש בגד המחייב במצווה יקרה זו, עיי' שולחן ערוך או"ח סי' כ"ד]. מעתה, הנמצא ב"דרך רחוקה", אינו מתחייב כלל בקרבן פסח. יהודי זה, איפוא, לא נמנע מקיום מצווה המוטלת עליו, מפני שבנסיבות בהן הוא מצוי, הוא מעולם לא התחייב בה.

אף ראייה איתנה לצידם, ממנהגו של רבי יהודה בן דורתי (לעיל ע/ב), אשר בערב פסח נדד עם בנו למרחקים, כדי להפטר מחובת הקרבת קרבן פסח, אחר שהיה סבור כי בערב פסח שחל בשבת מקריבים עמו קרבן חגיגה, בניגוד לדעת חכמים אשר סברו, כי בשבת אין מקריבים קרבן חגיגה.

ברם, בעל מנחת חינוך (מצווה ה' אות י"ג), חולק על כך בתוקף. לדעתו, חובה על כל יהודי לעשות הכל כדי שבהגיע מועד הקרבת קרבן פסח יהיה בירושלים ותהא בידו אפשרות להקריב קרבן פסח - אם תארך נסיעתו חודש ימים, יסע נא חודש ימים. ואילו התורה לא אמרה אלא שהנמצא בדרך רחוקה אינו נענש ב"כרת" החמור, כענשו של הנמנע מהקרבת פסח ללא עילה.

את הראיה מרבי יהודה בן דורתי דוחה בעל מנחת חינוך בכך, שהוא נדד עד לחוץ לארץ, שם אכן אין חובה כלל להקריב קרבן פסח. הנמצא בתחומי ארץ ישראל, הרי הוא ב"דרך רחוקה", אך הנמצא בחוץ לארץ, אינו חייב כלל במצווה (עיי"ש מקורותיו).

החזון איש זצ"ל (סי' קכ"ד) כותב, כי אין להוכיח ממנהגו של רבי יהודה בן דורתי, לפי שסבר כי עליו להעמיד את ההלכה על תילה, ולכן נהג כן.

שומה עלינו להבהיר, כי עדיין יש להוסיף ולברר, לדעת המנחת חינוך כיצד יתכן שלגבי אותה מצווה עצמה, פעמים שהנמנע מקיומה מתחייב כרת, ופעמים שאינו מתחייב כרת, אף על פי שלעולם הוא נוהג שלא כהוגן בכך שנמנע מן המצווה.

אי"ה, נעסוק בכך בעתיד.

האוטובוס יצא לדרכו.

נוסע סקרן שישב ליד הנהג ונמנה על האנשים הבטוחים כי הנהגים הם אנשים הנהגים לשוחח שיחות של בטלה ורק מפני כן בחרו לעצמם מקצוע זה, פנה אליו: מה כבר ביקשו ממך היום? הנהג נענה לאתגר וסיפר: כשהייתי בן חמישים, שישים או שבעים, התיישב מאחורי ואמר לי שהוא עייף מאד. עשה לי טובה, תעיר אותי בעפולה. **שמע** השיחה הגיע אל מידענו השואף נתניה. שמורות עינו עמדו להיעצם. זו תקופה ארוכה שהוא נתון בחרדה גדולה בעטייה של פרשה שגולל עליו שותפו לעסקים. לא ארך הזמן עד שאזר אומץ, קם מכסאו ופנה אל הנהג: אולי גם אותי תעיר, כשנגיע לנתניה?

- **אין** בעיה. רק תאמר לי באיזה ספסל אתה יושב.
- **בספסל** החמישי ליד החלון.
- **לך** לישון. יהיה בסדר. לילה טוב.
- **ראה**, אדוני, לא נעים לי לומר, אבל כשאני ישן... לפני הלילה אני שם סוללה של שעונים מעוררים סביב מיטתי, וגם אותם אני שומע רק אחרי שהשכנים מתקשרים. אז תעיר אותי חזק, אל תתבייש. בקיצור תעשה כל מה שצריך כדי להוריד אותי מהאוטובוס.
- **אל** תדאג אמרתי לך. אתה באוטובוס לא תשאר. **אני** מודה לך מאד, אדוני.
האוטובוס יצא מפאתי העיר.

שאון חרישי בקע ממערכת המיזוג המעולה. הנהג עימעם את התאורה הפנימית באוטובוס, ומיידענו שקע בשינה נעימה.

לימים, כשניסה לשחזר את שאירע במהלך שנתו נזכר, כי יתכן שתוך כדי שינה עלו באזניו צעקות חרוץ-אף וחומה, קולות של דחיפה והמולה, חבטות ומלמולים נרגשים, אך בעת שישן נעמיים אל היה לו כל ספק, כי הם היו חלק מחלום נפלא שהתרגש עליו. **האוטובוס** גלש באיטיות לתחנתו האחרונה, ומיידענו נייעור לטפיחה קלה על השכם: אדוני. הגענו חיפה.

- **חיפה?**
- **כן**, מה חשבת, נוסעים לאמריקה?
- **אבל** אני ביקשתי ממך לעצור לי בנתניה.
- **שמע**, אם היית מבקש ממני לעצור לך בנתניה, הייתי עוצר לך. מה אתה חושב? היה פה איזה נוסע שישב בספסל החמישי, בצד שמאל, כאן בצד המקביל אלך. הוא ביקש ממני להוריד אותו בנתניה, והוא הזהיר אותי, שגם אם הוא יישן חזק ולא מתעורר, אוריד אותו מהאוטובוס בכך.

אל תשאל מה היה פה.

הוא בכלל היה ער. עצרתי את האוטובוס בצומת של נתניה, המתנתי שיריד, אבל הוא לא ירד. ניגשתי אליו, חשבתי אולי הוא נוהג לישון עם עיניים פקוחות. הפצרתי בו לרדת, אבל הוא הסתכל עלי בעיני עגל. הבנתי שיש לי פה עסק עם חולה ירח. התחלתי להזכיר לו שהוא ביקש שאוריד אותו בנתניה, אבל הוא התחיל לרטון ולצעוק, לא ביקשתי ממך, מה אתה רוצה ממני?! לא היתה לי ברירה. הבן אדם ביקש, אני עושה. תפסתי אותו עם המזודה שלו, גררתי אותו מחוץ לאוטובוס, בסיוע של כמה אנשים טובים שהבינו מה קורה פה, ובסופו של דבר, אחרי מאבקים מתישים הצלחתי לסגור את הדלתות של האוטובוס ולהמלט על נפשי מהמשוגע הזה. תאמין לי, כשאתה פותח את היום שלך באוטובוס, אף פעם אין לך מושג איך הוא ייגמר.

בקיצור, אם היית מבקש לרדת בנתניה, חביבי, היית בנתניה.

- **אדוני** הנכבד, אני הוא האיש שביקש לרדת בנתניה. אני יושב בספסל החמישי בצד ימין, ואתה הורדת את האומלל שישב בספסל החמישי בצד שמאל...
הנהג המסור לא ידע את נפשו, ומיידענו למד לקח, כי כאשר דבר חשוב עומד על הפרק לא הולכים לישון. אם לא תשאר ער - לא תגיע.

★ ★ ★

חיים זורמים. שועטים. מתקדמים. רצים. עפים. **ברוך** ה', אנשים רבים מאד זכו להצטרף אל לגיון לומדי הדף היומי, מתוך הפנמה והבנה, כי זה הדבר שצריך לעשות, וכשצריך - עושים.

דף צד/א ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים

האם יש לקיים את מצוות עליה לרגל ברגל דווקא?

מדרש מעניין מובא בספרי קדמונים (רבינו בחיי שמות כג/טו, מדרש לקח טוב שם, תוספות על התורה, וע"ע בתו"ש שמות שם אות רכ"א בהערה, מקורות נוספים), לפיו, העלייה לרגל נעשית ברגל דווקא, וכה לשונו: "אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם!"

על הבסיס להוראה זו ועל הדעות בעניין, במאמר שלפנינו.

מצוות העלייה לרגל לבית המקדש בשלשת הרגלים, מבוארת לפרטיה במסכת חגיגה, שם נאמר (ב/א במשנה), כי "מי שאינו יכול לעלות ברגליו" פטור ממצווה זו. רש"י (ד"ה ומי שאינו) מפרש, כי כוונת הגמרא היא למי שאינו מסוגל להלך "מירושלים לעזרה". דהיינו: מי שאינו מסוגל להלך ברגליו מביטו המרוחק עד ירושלים אינו פטור מן המצווה, אלא אם כן אינו מסוגל אף להלך מגבולות ירושלים אל העזרה. אולם, בעלי התוספות (שם, ד"ה ומי) מפרשים את הגמרא, כי כל מי שאינו מסוגל להלך מעירו עד לעזרה - פטור מן המצווה (עיי' שם שפירשו כן גם בדעת רש"י, ועיי' חזון איש או"ח סי' קכ"ט ס"ק א').

עד כה עסקנו בהגדרת הפטור של אדם שאינו מסוגל להלך.

ברם, המסוגל להלך ברגליו, חייב לעשות כן, או שמא רשאי הוא לרכב על בהמות ולנסוע בכרכרה? ובכן, במדרש בו פתחנו מבואר כי יש לעלות ברגל, ומקורו מן הנאמר בפסוקים "שלוש רגלים", וכן מן הפסוק (שיר השירים ז/ב) "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב".

דין זה, שאינו מובא במפורש בתלמוד או ברמב"ם, יש שטענו כי אינו אלא לחיוב מצווה ולא הלכה. דוגמא מעניינת לכך הובאה ממצוות שריפת פרה אדומה, בה נאמר במשנה (פרה פרק ג' משנה ז'), "זקני ישראל היו מקדימים ברגליהם להר המשחה", וכך גם נפסק ברמב"ם (הל' פרה פ"ג הל' ב'). בעל תוספות יום טוב (שם) מסביר: "ברגליהם - משום חיוב מצווה לא היו רוכבים" (וכ"כ בעל תפארת ישראל שם אות נ"א). הרי לנו מקור למעלת הליכה ברגל לדבר מצווה, גם כאשר אפשר להגיע לשם באמצעים אחרים, ומאידך אפשר להסיק, שגם במצוות עליה לרגל לא נאמר איסור אלא מעלה והידור (ראה תו"ש שם).

רכיבה על חמור לבית הכנסת: אף בעל בן איש חי (שו"ת תורה לשמה סי' מ) דן, אם 'שכר פסיעות' המובטח להולך לבית הכנסת (סוטה כא/א), ניתן דווקא למהלך ברגליו או גם לרוכב לבית הכנסת על גבי בהמה. הוא מעיר, שממשמעות דברי חז"ל עולה, כי את מצוות עליה לרגל יש לקיים ברגליים דווקא ומכאן שיש בכך מעלה מיוחדת (ראה אוצרות ירושלים חלק קצ"ו סי' תקע"ב).

ברם, יש הטוענים שדין גמור הוא לעלות לרגל בהליכה רגלית דווקא, וכמשמעות לשון המדרש הנ"ל כפי שהוא מובא ברבינו בחיי (שם) **"אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם"**.

ראייה נוספת להיתר העלייה בעגלות וכרכרות היא ממדרש תהלים (פרק מ"ב) האומר על הפסוק **"אעבור בסך אדדם עד בית אלוקים"**, שעלו לירושלים בעגלות צב, היינו, עגלות מכוסות.

אולם, יש המחלקים: מעריהם עד לירושלים, עלו ישראל בעגלות, ומירושלים להר הבית עלו ברגל דווקא. פשרה זו מיישבת הכל, ולא עוד אלא שהיא מפורשת במצודת דוד על הפסוק הנזכר בתהלים. בעל המצודות מסביר "אעבור בסך" - אעבור לירושלים בעגלות מסוככות מכוסות, "אדדם עד בית אלוקים" ומשם אדדה ואלך ברגל עד בית מהקדש (אמרי שמאי, כאן) [חילוק זה הולם היטב את שיטת רש"י, כי רק המוגבל בהליכה מירושלים עד העזרה פטור, ואילו לדעת תוספות, כי הפטור כולל גם את המוגבל בהליכה מביטו עד העזרה, יש לעיין אם יש מקום לחילוק זה].

יש שרצו להביא ראייה מסוגייתנו, בה דנו, אם הנמצא מחוץ לירושלים בעת שחיתת הפסח ויכול להגיע "בסוסים ובפרדים", חייב בפסח, או נחשב כנמצא ב"דרך רחוקה", ומקריב קרבן פסח בפסח שני. חז"ל דרשו כי אף הוא כנמצא בדרך רחוקה ואינו ענוש כרת על כך שלא הקריב קרבן פסח. הרי לנו, ממשמעות דברי הגמרא, כי נהגו לרכב על גבי בהמות בעת עלותם לרגל.

ברם, יש להבחין כי הוכחה זו אינה מתייחסת אלא לגבי קטע הדרך שמן הערים שמחוץ לירושלים עד לירושלים, שהרי יתכן שבתוך ירושלים עצמה לא רכבו על בהמות עד לבית המקדש. זאת, ועוד: יתכן שמדובר על אדם העומד להחמיץ את הקרבת קרבן הפסח, ולפיכך הוא רוכב במהרה על בהמה, שהרי את מצוות העליה לרגל הפסח בין כה וכה, לפי שאינו עולה ברגליו, ולכל הפחות רוצה הוא לקיים את מצוות הקרבת קרבן פסח, שאם לא יעשה כן נמצא מפסיד הן את מצוות העלייה לרגל והן את מצוות הקרבת קרבן הפסח (ראה מה שהאר"י בזה הגר"י סופר שליט"א, באוצרות ירושלים חלק קצ"ו, וראה גם בקובץ בית אהרן וישראל ק"ד עמ' קמ"ד).

דף צה/א והשני חמץ ומצה עמו בבית

פסח שני עם פיתות

שימו לב למשפט הבא שכתב רש"י (במדבר ט"ז) לגבי קרבן פסח שני: "ואין איסור חמץ, אלא עמו באכילתו".

בשני אופנים, הסותרים והנוגדים זה את זה, אפשר לפרש את דברי רש"י.

כידוע, טמא או השוהה בדרך רחוקה, ואינו יכול להקריב קרבן פסח ב"ד בניסן, מקריב קרבן פסח ב"ד באייר, הלא הוא "פסח שני". בפסח שני עליו לאכול קרבן פסח, מצה ומרור. אך משנתנו מבהירה, כי בפסח שני לא נאמר איסור חמץ, אלא "חמץ ומצה עמו בבית".

מאידך, עצם העובדה שב"מאורות הדף היומי" עדיין לא הקימו שיעורי דף היומי שמספר המשתתפים בהם זהה למספר המתפללים בבתי הכנסיות מוכיחה, כי ככל הנראה יש אנשים הסומכים על כך, שבעתיד, לכש... יתחילו ללמוד. כאשר יהיה... אחרי ש... כבר נתפוס את הרכבת ונצטרף אליה. די להקשיב לנהייתם של יהודים מבוגרים שלא השכילו להצטרף לשיעורי תורה בצעירותם, כדי להבין, שאם נרדמים צעירים, מתעוררים קשישים.

★ ★ ★

הרימו את כוס היין של פורים, ליגמו לגימה הגונה והבטיחו לעצמכם ולביתכם, כי בשנה הבאה כעת חיה, כבר תזכו לסיים את המסכת השמינית במסגרת הדף היומי! אכן כן, מיום פורים זה עד יום פורים הבא, יילמדו ומנוה מסכתות במסגרת הדף היומי. **כה לחיי!!!**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צד/א מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות

חשבון לקיטת המן

גמרנו מביאה, שמהלך אדם בינוני ביום הוא עשר פרסאות.

מעשה, אמר הגר"א, מובן מדוע בלקיטת המן נאמר (במדבר יא/לב) "הממעט אסף עשרה חמרים".

שטחו של מחנה ישראל היה י"ב מיל, שהם שלוש פרסאות. נמצא, שמהמרכז, עד סביב המחנה - שם ירד המן - היה מרחק של פרסה ומחצה, והלך ושוב - שלוש פרסאות. כיון שמהלך אדם בינוני הוא עשר

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה" מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

הדף היומי

פסחים צ"ב-צ"ח

ט' ט"ו אדר

והנה, למרבה הפליאה כותב רש"י: "פסח שני, חמץ ומצה עמו בבית ואין שם יום טוב, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו".

בעל מנחת חינוך (מצווה שפ"א אות ג') השתומם למראה דברי רש"י: "והוא אצלי דבר חדש מאד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה, דנראה, דאין איסור כלל, ולא ראיתי דבר זה בשום מקום". כלומר, מניין מצא רש"י מקור לכך, שעם קרבן הפסח עצמו אסור לאכול חמץ? הוא מוסיף ומדגיש את פליאתו: "דבר זה הוא תמוה אצלי מאד, ולא ראיתי למפרשים שירגישו בזה, וצריך עיון. וזה כמה שנים שכתבתי זה על הגליון בחומש שלי וצריך עיון גדול".

גם רבינו הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל, הבין כי זו כוונת רש"י, שאסור לאכול חמץ עם קרבן פסח שני, והוא מוצא לכך מקור בפסוקים ובתוספתא (משך חכמה, שם).

הגאון רבי אליעזר מנחם מן שך זצ"ל (אבי עזרי, הל' קרבן פסח פ"י הל' ט"ו) טוען, כי הפירוש בדברי רש"י שונה לחלוטין, ויש לפרש את דבריו באופן אחר, או-אז הקושיות נעלמות מאליהן.

גדולי האחרונים הבינו כי כוונתו שאין איסור חמץ אלא אם אוכלים את קרבן הפסח עם חמץ. ברם, אפשר לפרש את דבריו באופן הבא: "אין איסור חמץ" - אין איסור לאכול חמץ בפסח שני, "אלא עמו באכילתו" - אלא אפילו עם קרבן הפסח עצמו מותר לאכול חמץ... (ועיי"ש מה שמשיב על דברי בעל משך חכמה).

דף צ"א מה בין פסח מצרים לפסח דורות

כיצד ביקשו בני ישראל לאפות חמץ במצרים?

חג הפסח הראשון, "פסח מצרים", שונה היה לחלוטין מחג הפסח שנצטוו בו ישראל לדורות עולם, כמבואר כאן במשנה ובגמרא. אחד השינויים קשור לאיסורי חמץ. בחג הפסח אין לאכול ואין להחזיק חמץ במשך שבעה ימים. ברם, איסור חמץ בחג הפסח הראשון, נהג יום אחד בלבד, ותו לא, כדברי רבי יוסי הגלילי ש"חימוצו כל היום", היינו החמץ נאסר יום אחד בלבד.

שאלת השאלות העולה לאור דברי גמרתנו היא, כי לכאורה אין היא הולמת את הפסוק המספר (שמות יב/לט) כי בעת יציאת מצרים - "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם". קיים כאן קושי רב מאחר שמשמעות הפסוק היא, שאילו היה עולה בידם היו אופים חמץ, אלא שעקב החיפזון לא החמיץ בצקם. הכי כן? הרי הם יצאו ממצרים בבוקר ט"ו בניסן! ובגמרתנו מבואר כי איסור חמץ נאסר עליהם למשך יום שלם, ולא ללילה הראשון בלבד?!

הצ"ח (לקמן שם) מבאר כי כוונת רבי יוסי הגלילי היא, שאיסור החמץ היה משעת זביחת קרבן הפסח ב"ד בניסן ובליל ט"ו בניסן שאחריו, ומכאן שבצאתם ממצרים בבוקר יום ט"ו בניסן, כבר היו מותרים באכילת חמץ... (עיי"ש שביאר כן בפסוק "היום אתם יוצאים").

הסבר נוסף נאמר כבר על ידי הריטב"א (בפירוש ההגדה) והר"ן (לקמן קט"ז, ב, ועיי"ן בצ"ח שם מה שתמה עליהם), כי יש לחלק בין איסור אכילת חמץ לבין איסור החזקת חמץ. כלומר, אף על פי שנאסרו בני ישראל באכילת חמץ - לא נאסרו בהחזקתו באותו פסח. חפץ חפצו, איפוא, בני ישראל, לאפות חמץ בט"ו בניסן לצורך אכילתו בט"ז בניסן, אלא שלא יכלו להתמהמה, ולפיכך אפו רק "עוגות מצות".

מעניין לציין כי הר"ן (שם) כותב שאיסור אכילת חמץ שלהם נהג יום אחד בלבד, "כדאיאתא בפסח שני". אברבנאל (בהגדה זבח פסח) הרבה להשיג על דברים אלה עד שאמר ש"שגגה יצאה מפי השליט", אשר קישר בין פסח מצרים לפסח שני. מה ביניהם?

ברם, כוונת הר"ן היא: "כדאיאתא במסכת פסח שני", כפי שהסברנו בהקדמה למסכת, שהפרקים ה'-ט' במסכתנו נקראו "מסכת פסח שני". הר"ן התכוון, איפוא, לסוגייתנו כאן, בה נאמר שפסח מצרים נהג רק יום אחד...

לעומת כל זאת קיימת גירסה בתוספתא (תוספתא הוצאת צוקרמנדל סוף פרק ח), כי פסח מצרים נהג שבעה ימים, ובפרט זה אין בינו לפסח דורות ולא כלום. לשיטה זו כיצד ביקשו לאפות את בצקם חמץ? אכן, בעלי התוספות (שמות יב/לט) מפרשים שהפסוק עוסק בשני עניינים: "ויאפו את הבצק עוגות מצות כי לא חמץ" - מפני איסור החמץ; "כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה" לכן "גם צדה לא עשו להם" - לא הספיקו להכין צידה לדרך.

אולם בשם רבי יוסף קמחי הביא אבודרהם פירוש מעניין: הם אפו את הבצק עוגות מצות מפני ציוויו של הקב"ה שצפה מראש כי לא יספיקו להחמיץ את בצקם כי לא יכלו להתמהמה! שני הדברים עולים יחד: גם נאסרו בחמץ וגם לא הספיקו להחמיץ, ואינם סותרים; הקב"ה ידע זאת מראש והזהירם על החמץ...

פרסאות ביום, כאמור כאן, והרי הלכו ללקוט "כל היום" הוא וכל הלילה וכל יום המחרת" - הרי שיכלו ללכת שלושים פרסה. בכל הלילה וחזרה יכלו לקחת רק חמר אחד, ונמצא שיכלו ללקוט עשרה חמרים בדיוק...

דף צ"א כל בו נכר לא יאכל בו

אין ציווי לגויים

על פי הגמרא כאן המכוון הוא למומר. מדוע לא נאמר שהכוונה כפשוטו - לנכרי? ביאר הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל: אי אפשר שכוונת התורה שנכרי לא יאכל בו, שהרי ממה נפשך - אם הציווי ליהודי, היה לו לומר "לא תאכל בו", ואם הוא לנכרי - המצאנו בתורה ציוויים ישירות לגויים?... (משך חכמה).

דף צ"א אותו נאכל בחיפזון ואין אחר נאכל בחיפזון

חפזון מתון

בספר צדקת הצדיק (אות א') מוצא כאן רמז לעבודת האדם אשר בתחילתה עליה להעשות בחפזון. ע"מ לנתק עצמו מכל תאוות העוה"ז שמקושר בהן, צריך לשמר את רגע ההתעוררות ולהחפז אל עבודת ה'. לאחר מכן יכול להמשיך לצעוד במתינות. פסח ראשון - נעשה בחיפזון!!! וההמשך, כדן פסח דורות - במתינות...

דף צ"ב ונמנינו על שך

אימתי אמרו "כל דצריך ייתי ויפסח"

הדין שפסח נאכל למנוי בלבד, מעורר קושי רב, כיצד מזמינים בליל הסדר ואומרים "כל דצריך ייתי ויפסח"? הרי לא נמנה על הפסח! היו אכן שטענו, כי יש להשמיט קטע זה ולא לאמרו (עי' שבלי הלקט בשם רבו!) אולם אחרים השיבו, שקטע זה במקורו נאמר היה בעוד היום גדול, ועוד סיפק היה להימנות על הפסח (עיוני ההגדה).

עד שהחברותא מכין לעצמו תה"

גם ר' בנימין מחשובי האברכים באלעד, לא מפספס אף יום. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

לעילוי נשמת **מרת מלה (מחלה) זיסר** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל נלב"ע י באדר תשס"א **תנצב"ה** הונצחה ע"י המשפחה שיחי

נר ה' נשמת אדם